

Aan de leden

Datum

27 september 2023

Ons kenmerk

U202300657

Lbr. 23/037

Telefoon

070 373 83 93

Onderwerp

Verkiezingen

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Op woensdag 22 november a.s. vinden de Tweede Kamerverkiezingen plaats. In deze ledenbrief belichten we een aantal aspecten van deze verkiezingen. Zo delen we informatie waarmee u tot verantwoorde keuzes kunt komen ten aanzien van het telproces en besteden we aandacht aan de financiering van de verkiezingen.

Keuze tussen decentrale of centrale stemopneming

Sinds de inwerkingtreding van de wet Nieuwe Procedure Vaststelling Verkiezingsuitslagen (NPVV) heeft de gemeente twee keuzes:

1. op de verkiezingsavond de stemmen tellen zowel op lijst- als op kandidaatsniveau (decentrale stemopneming, DSO), of
2. op de verkiezingsavond alleen tellen op lijstniveau en de volgende dag op kandidaatsniveau (centrale stemopneming, CSO).

Om tot een weloverwogen beslissing te komen, heeft de Kiesraad een afwegingskader opgesteld. In dit afwegingskader wordt een lichte voorkeur voor CSO uitgesproken. We onderschrijven deze voorkeur, onder meer omdat er dan op de verkiezingsavond alleen op lijstniveau hoeft te worden geteld. De tellers kunnen dan op een redelijk tijdstip naar huis. Als de volgende dag met uitgeruste tellers op kandidaatsniveau wordt geteld, leidt dit tot minder telverschillen en zijn minder hertellingen nodig.

Het is echter aan het college van B&W om hier een beslissing over te nemen. De uiterste datum hiervoor is de dag van kandidaatstelling, 9 oktober a.s. Als de gemeente geen keuze maakt, geldt automatisch de DSO. Meer informatie vindt u in het volledige [afwegingskader van de Kiesraad](#).

Het tellen en hertellen op het stembureau en gemeentelijk stembureau

De wet NPVV stelt strengere eisen aan het tellen van stemmen en het omgaan met onverklaarde telverschillen. Deze eisen zijn bedoeld om de betrouwbaarheid en transparantie van de uitslagen verder te vergroten. Bij de verkiezingen van afgelopen maart is echter gebleken dat deze eisen tot extra hertellingen hebben geleid. In veel stembureaus is daardoor tot na middernacht doorgewerkt. Het is wettelijk niet noodzakelijk en evenmin de bedoeling dat stembureaus op de verkiezingsavond gaan hertellen. Er wordt één keer zorgvuldig en met aandacht geteld. Zijn er onverklaarbare telverschillen, dan wordt daar aantekening van gemaakt in het proces-verbaal. De volgende dag gaat het gemeentelijk stembureau - dat de uitkomst van de verkiezing op gemeenteniveau vastlegt - verder met tellen en eventueel hertellen, maar maximaal twee keer. Ook hiervan wordt verslag gemaakt. Over het tellen en hertellen volgen nog extra instructies vanuit het ministerie van BZK en/of de Kiesraad.

Complotdenkers en soevereinen in het stembureau

Sommige gemeenten hadden bij de afgelopen verkiezingen te maken met kiezers die opdringerig waren bij het tellen van de stemmen. In sommige stembureaus kwamen kiezers die zich autonoom of soeverein hebben verklaard. Zij wilden hun stempas inleveren en daarmee hun lidmaatschap van de democratische rechtsstaat opzeggen. Deze personen vroegen om een handtekening ter bevestiging.

In dit kader is het belangrijk om te benadrukken dat het tellen van stemmen openbaar is. Iedereen mag daarbij aanwezig zijn. De aanwezigen mogen echter geen overlast veroorzaken. In de praktijk kan het lastig zijn om te bepalen hoe het beste met deze personen kan worden omgegaan. De Kiesraad en/of het ministerie van BZK zullen hierover nog nadere informatie verstrekken.

De financiering van de verkiezingen

Gemeenten krijgen via het gemeentefonds een jaarlijkse bijdrage voor de organisatie van verkiezingen. Deze bijdrage is gebaseerd op gemiddeld één verkiezing per jaar. Voor de onverwachte Tweede Kamerverkiezingen in november ontvangen de gemeenten dus geen compensatie. Gemeenten hebben hier echter geen rekening mee kunnen houden in hun lopende begrotingen. Ook is er geen actueel overzicht van de kosten die gemeenten bij het organiseren van verkiezingen maken. Het laatste onderzoek naar de kosten dateert namelijk van 2012.

In het bestuurlijk overleg met de minister van BZK hebben wij aangegeven dat het noodzakelijk is om gemeenten te compenseren voor de kosten van de verkiezingen in november. Dit standpunt hebben we ook in een brief aan de Tweede Kamerfracties benadrukt.

Het ministerie van BZK heeft inmiddels een onderzoek toegezegd naar de kosten van de verkiezingen en naar de bijdrage die via het gemeentefonds aan gemeenten wordt gegeven. Dit onderzoek vindt plaats in 2024 en staat los van de gewenste compensatie voor de verkiezingen in 2023.

Verkiezingsproces op lange termijn

De VNG blijft samen met de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) in gesprek met het ministerie van BZK en de Kiesraad om ook op de langere termijn de uitvoerbaarheid van het verkiezingsproces te verbeteren. In dat overleg benadrukken we de noodzaak om het experiment met een kleiner stembiljet snel te starten en vervolgens zo snel mogelijk op te schalen. We dringen ook aan op een snelle start van het experiment met elektronisch tellen.

Vragen

Met vragen over de organisatie van verkiezingen kunt u terecht bij het Informatiepunt Verkiezingen. Het informatiepunt is op werkdagen te bereiken tussen 9.00 en 17.00 uur. Dat kan via e-mail (informatiepunt@kiesraad.nl) en telefoon (070 - 426 7329). U kunt ook de VNG benaderen via het Klantcontactcentrum: per e-mail (info@vng.nl) of telefoon (070 - 373 8393).

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'L' followed by a horizontal line.

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur